

SUPERSTICIONS A LA PARRÒQUIA DE MONTSENY

JOAN LÓPEZ CORTIJO

Vaig conèixer mossèn Bonrepaux un dia d'estiu de 1989. Ell era assegut en un pedrís, al trencall de Sant Bernat, i es coneix que esperava algú. Jo vaig arribar-hi a peu, equipat amb botes i motxilla. Com que cap dels dos no duia pressa, parlàrem. Ell duia penjat del coll un altímetre Thommen –un aparell car i precís, que els aficionats a la física recreativa sabran valorar. Mossèn Bonrepaux, tot d'un plegat, se sentí obligat a avaluar-me, com si estigués en joc la meva idoneïtat excursionista. Així em preguntà, de trascantó, el perquè del nom del turó de l'Home. Jo, és clar, li vaig confessar la meva ignorància més estricta, una ignorància que així, a peu dret, em donava un aspecte més aviat ridícul. Llavors em contestà allò –com no se'm va ocórrer abans!– que la serralada, vista des de Palautordera, semblava... Trencat el glaç, i jo assegut al seu costat, mossèn Bonrepaux em confessà que tenia quinze anys, perquè duia un cor trasplantat, un cor més jove que li donava una nova vitalitat.

Joaquim Bonrepaux era fill d'un pediatra eminent. Llavors feia més de trenta anys que era a la parròquia de Montseny, d'on era rector. Era baixet, lleugerament esferoïdal i, quan reia, obria la boca moderadament i ensenyava les dents com un esquirolet. Tenia el cap gros i els peus petits; quan caminava, semblava que ho feia de puntetes.

Uns anys més tard li vaig demanar que escrigués un paper per a la *Sitja del Llop*, revista que llavors jo dirigia. Accedí amablement i proposà de parlar de les supersticions que havia observat a la seva parròquia. A mitjan juliol de 1993 vaig pujar a Montseny per recollir l'article. Mossèn Joaquim m'esperava a la rectoria. Inesperadament, però, el vaig trobar aclofat al sofà, apagat i retut, afectat d'una malaltia crònica que se li havia agreujat. No havia pogut complir la seva promesa, però, en canvi, s'oferí a ser entrevistat i gravar tot allò que voldria haver redactat.

L'article sortí publicat al número 5 de la revista esmentada, l'octubre de 1993, i caigué com una bomba entre alguns parroquians. L'escrit fou acusat d'ofensiu, perquè mossèn Joaquim hi tractava d'analfabets els seus feligresos. Era un personatge polèmic, i les rancúnies venien de lluny. L'elecció de mossèn Bonrepaux no fou malintencionada. A mi se m'acusà d'atiar el foc, de prendre-hi part, etcètera. Mai no hagués sospitat una reacció així. Estic parlant és clar, d'una part de la parròquia. L'altra s'estimava el seu rector, i aquestes diferències s'han donat a tot arreu, des que el món és món.

Però d'això ja en fa molts anys –tot i que no ha pogut com calia! Mossèn Joaquim descansa en pau, i m'ha semblat que es podria tornar a publicar aquell escrit –innocu i poc divulgat– que parla de les supersticions que impregnaven un món rural ja desaparegut.

Joaquim Bonrepaux exercí el seu ministeri a la parròquia de Montseny durant quasi quaranta anys. Fou un home peculiar, estimat per uns i rebutjat per altres. Quan morí, s'emportà a la tomba secrets que només ell sabia, secrets que ordenà que es desvelessin 25 anys després de la seva mort.

A partir de la ratlla següent, és ell qui parla.

Penso parlar de les supersticions que vaig trobar a Montseny, a la meua arribada com a rector, fa trenta-vuit anys, i que, gràcies a Déu, he aconseguit que desapareguin. Crec, però, que cal aclarir abans per què hi havia tantes supersticions. N'hi havia moltes, perquè les supersticions denoten manca de cultura, tant intel·lectual com religiosa. Donaré tres definicions de superstició, encara que en podria donar alguna més. Superstició és creença religiosa considerada irracional i esgarriadora [mentre les enumera, mossèn Joaquim va fent aparèixer dits del puny], excessiva reverència de les coses misterioses o desconegudes, o excés d'escrúpol amb què s'observen certes coses. I encara en podria donar una altra: engany, rondalles. Resumint: contes de velles.

Els enterraments

La primera superstició de la qual parlaré és una que em vaig trobar en un enterrament. El primer que vaig tenir va ser a Can Lluís; els difunts eren els masovers. En arribar a la casa, el ritual indica que un cop el cadàver és a l'entrada, al darrere s'hi ha de col·locar l'escolanet amb la creu parroquial. En Jordi, que feia d'escolà, no es movia del meu costat. I a cau d'orella, qui hi havia llavors d'alcalde em va dir:

–Mossèn, si hi entra la creu, abans d'un any, en aquesta mateixa casa, hi haurà un mort o bé una bèstia grossa morta.

No em va costar reflexionar. Vaig pensar que era el moment d'intervenir-hi, així que vaig dir:

–Jordi, si no pot entrar la creu a la casa, no pot haver-hi enterrament catòlic: per tant, vés avall.

Vaig sentir molts murmuris, però la gent em va seguir fins a la parròquia i tot va anar amb normalitat. I aquell vespre em van venir a trobar fins a tres persones diferents, d'amat, per dir-me que l'havia feta grossa i que la gent no m'ho permetria, això. Els vaig haver de raonar que si s'hi produïa cap mort seria per causes naturals. Per sort, no s'hi va produir cap defunció en tot aquell any, però la gent recordava la data, i tant!

El segon enterrament va ser abans de l'any. Es tractava de l'agutzil, un tipus molt popular amb qui feia goig parlar. Aquest home vivia a Can Manelic, tenia vora de noranta anys i havia anat a la guerra de Cuba. A mi m'agradava molt de parlar amb ell, perquè li havia tret moltes coses. L'últim dia que vaig anar a Can Manelic em va dir:

—Mossèn, no l'acompanyo fins a la porta, perquè es veu que el meu cos troba ara la reacció de quan vaig venir de Cuba.

Com deia, el segon enterrament va ser al cap de pocs mesos. La creu va entrar a la casa. Hi va haver alguna petita murmuració, però la cosa es va normalitzar i la gent ho va trobar d'allò més normal.

A la parròquia de la Costa, on vivia mossèn Ramon Viver —ja és mort—, també s'havia observat aquesta superstició. Un dia li ho vaig comentar, i em va dir:

—Oh, no solament entrar la creu a la casa, sinó que si veuen que l'ha pujada algun escolà i ha tocat alguna de les parets, ja n'hi ha prou.

Al cap d'uns anys de ser jo aquí, es va donar el cas que en una mateixa casa, el Deumal, van morir tres vedells en un mateix any. Mossèn Ramon estava molt preocupat, perquè la creu no hi havia entrat, però algú la hi havia vista o li havia semblat veure que la creu havia tocat una de les parets. En aquella època, la litúrgica no es predicava a l'Eucaristia, sinó que es predicava abans d'entrar al cementiri. Jo li vaig demanar per favor que em deixés parlar a mi, i em vaig adreçar als feligresos de la Costa i de tots els pobles veïns que hi havia allà, i vaig dir-los:

—Ja heu vist vosaltres que jo no he observat aquesta superstició. I a Montseny no ha passat mai. I aquí, què ha succeït? Tota la vida heu vigilat que no hi entrés la creu, i per desgràcia hem de lamentar la mort de tres vedells en un any.

Diumenge de Rams

El diumenge de Rams, a principis de ser jo aquí, no es feia processó; es beneïa dins de l'església. Va ser la nova litúrgia que llavors va dir que no, que s'havia de fer en processó, que havia de venir des d'un lloc determinat. Aquí a Montseny, veníem des de la creu de terme. Abans, doncs, es feia tot a dins l'església. A la capella fonda s'amagaven grossos feixos de llor. El llor, el guardaven per cremar i treure els mals esperits. Abans de començar la cerimònia, me'n van advertir. Vaig entrar a la capella i sí, hi havia una estiba de feixos de llor! Vaig haver de cridar algú que els tragués, i els vaig llençar a l'hort. I llavors vaig dir a la gent:

—Mireu, això és una superstició que no es pot admetre. Per tant, jo només tinc intenció de beneir el llor o les palmes que porteu a les mans, mentre no s'utilitzi per a males arts.

Aquella creença es va acabar rotundament.

Dijous Sant

Us parlaré ara d'una superstició que hi havia molt arrelada, de la qual no em vaig adonar fins que es va manifestar. I era que el Dijous Sant, a l'antiga litúrgia, es feia el monument. Actualment, no; ara, amb la nova litúrgia es porta solemnement a un altar. Però llavors es feia monument, escalinates... I la gent hi duia testos amb flors; bé, més aviat duïen testos amb blat o bé escaiola, que un temps abans feien germinar a sota els llits, perquè sortissin blancs, i és clar, creixia i feia molt maco. I quan arribava el Dijous Sant, abans de dur-los a l'església, amagaven ous dins dels testos. Un noi, que la gent deia que era el meu vicari, l'Adolfo de la Camparra, em va advertir el Dijous Sant:

—Ja sap que és ple d'ous, el monument?

—Què dius? Ple d'ous? Jo no en veig cap, d'ou...

I em diu:

—Sí, ja ho veurà. Quan desfaci el monument, li ho demostraré.

La gent venia el Dissabte de Glòria a buscar els testos, de seguida. Aquell cop, però, els vaig dir que no els vinguessin a recollir fins Dilluns de Pasqua. El dissabte, al vespre, jun-

L'ermita de Sant Anastasi a Montseny a mitjans del segle xx

tament amb aquest noi, vam anar al monument i vam trobar-hi vint-i-quatre dotzenes d'ous! La superstició consistia en què els ous que es portaven al monument no sortien covarots. Llavors, vaig quedar astorat de descobrir-hi vint-i-quatre dotzenes d'ous. I amb el meu cotxe, dissabte al vespre, els vaig anar a portar a l'asil de Sant Celoni, com a donatiu de la parròquia. El Diumenge de Pasqua, a la missa solemne, on sempre hi ha el costum de donar les gràcies per les obres ofertes a la parròquia durant l'any, vaig agrair públicament els ous que havia trobat al monument, tot destacant que era una manera molt delicada d'obsequiar la parròquia. Això es va acabar. L'any següent, ja no van venir testos ni va venir res.

Missa de Parteres

Avui la gent ja no sap què és això de la missa de Parteres. (A missa de Parteres jo tenia un escolanet que deia: «Mossèn, quan hi haurà missa de "Panteres"?».)

Els bateigs es feien tan aviat com fos possible –fins i tots alguns els tinc batejats el mateix dia de la naixença. La mare no podia assistir-hi, com és lògic, i al cap d'un temps –dos o tres mesos–, quan li anava bé, venia acompanyada d'alguna veïna o d'algun familiar a oir aquesta missa d'acció de gràcies, pel benefici que el Senyor els havia donat en tenir un nadó. En una masia de Montseny d'Amunt, en ple mes de desembre, va néixer una criatura i el mateix dia la van dur a batejar. Però resulta que llavors es creia que la mare no podia sortir de casa sense haver anat a missa, perquè sinó podia patir una desgràcia molt grossa. Casualment, al cap d'uns dies d'haver parit, la mare va sortir de casa per donar menjar a l'aviram, quan s'esqueia passar jo per allí. En veure'm, la dona es posà les mans al cap, tot cridant que era una desgraciada, que el rector l'havia vista i encara no havia anat a missa. En saber això, m'hi vaig acostar i li vaig dir:

–Doncs ara li poso com a penitència que haurà de trigar un any a venir a la missa d'acció de gràcies.

Llavors també vaig haver d'advertir d'una altra cosa que em trobava als bateigs: no rentaven el cap als nadons i alguns duïen com una pega al cap, una cosa que feia angúnia. Jo li vaig preguntar al meu pare, que era doctor en pediatria, què havia de fer amb aquell costum.

–Has de procurar que et vinguin nets, perquè poden contagiar les aigües baptismals.

I vaig haver d'advertir la gent, un diumenge, que rentessin el cap als infants que portessin a batejar, que no passava res. I és que hi havia la creença que, si se'ls rentava el cap, quedaven tontos. Això ja no es va repetir més, perquè em vaig imposar.

Els enaiguats

D'això em vaig assabentar aquí. Jo sóc de Barcelona, i a la ciutat la canalla no s'enaigua. El nen que desitja el que tenen els altres, una joguina, per exemple, diuen que es posa malalt de gelosia i que fins i tot arriba a morir-se. Llavors, en aquests casos, s'aplicaven dues solucions. Una era que agafaven el nen, anaven al riu i li feien collir pedretes fins que n'omplia una galleda. I a continuació les havia de llançar a l'aigua una per una. I en acabat, repetien l'operació. És clar, s'hi passava

hores, i al capdavall la gelosia s'esvaïa i el nen quedava guarrit. També hi havia un altre procediment, molt més fastigós. En un got es posaven cucs de paller, uns cucs molsuts i substanciosos. Amb una mà de morter s'aixafaven fins obtenir-ne un puré, un magma homogeni i viscos. A continuació hi barrejaven una copa de vi bo i un rovell d'ou; ho remenaven bé i ho donaven a beure al nen, a qui necessàriament se li passava l'enaiguament.

Que jo sàpiga, això li va passar a en Pepito de Can Manelic. Era nét de l'agutzil. Un dia, per Pasqua, en venir a la rectoria, va veure una mona damunt la taula. A mi m'agradaven molt les mones, però aquí no hi havia costum de fer-ne. Jo no n'havia tingut mai a la vida, perquè el meu padrí era cònsol espanyol a Suïssa i llavors, quan venia a l'estiu, em donava una moneda d'or i una joguina. A mi allò no em feia gràcia, perquè no era la mona com les altres. Potser és per això que em feia il·lusió la mona. I des que sóc aquí, el dia de Pasqua, regalo una mona individual a tots els escolans. Doncs el primer any, en Pepito de Can Manelic, un nen molt espontani, en veure la mona damunt la taula, va exclamar:

—Mossèn, que és un covarot això?

—No, que és de xocolata. Ja veuràs com t'agradarà!

[Mossèn Joaquim acaba la frase amb dificultat, perquè ja fa estona que riu.]

I em sembla que ja no tinc res més a dir, que se m'acudeixi en aquests moments. És clar, he triat les supersticions que he viscut, perquè n'havia sentit a parlar d'altres, però jo no les he vistes.